

«Ο Βενιζέλος θέλει υποτελείς. εξουσίαν, τότε θα μάθη πόσα απίδια βάζει ο σάκκος»

Media: ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ **Page:** 65,71 **Published at:** 20-10-2024
Author: **Surface:** 1233.83 **Circulation:** 32170
Subjects: cm²

«Ο Βενιζέλος θέλει υποτελείς.
Αν έλθω όμως εγώ εις την
εξουσίαν, τότε θα μάθη πόσα
απίδια βάζει ο σάκκος»

ΠΡΟΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΠΟ ΤΟ
ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΠΕΤΡΑΚΗ
«ΜΕΤΑΞΑΣ - ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ.
ΜΙΑ ΠΑΡΑΔΟΞΗ ΣΧΕΣΗ»

ΣΕΛ. 17

«Αβεβαιότης ολεθρία»

Απόσπασμα από το νέο βιβλίο της ιστορικού Μαρίας Πετράκη με τίτλο «Μεταξάς - Βενιζέλος. Μια παράδοση σχέσης»

Η περίπλοκη σχέση μεταξύ Ιωάννη Μεταξά και Ελευθερίου Βενιζέλου, η οποία από τη συνεργασία περνά στη ρήξη και, τελικά, στη θανάσιμη αντιπαλότητα στον Μεσοπόλεμο, είναι το αντικείμενο της μελέτης της Μαρίας Πετράκη. Στο απόσπασμα που ακολουθεί περιγράφονται η αποδοχή της θέσης του υπασπιστή του Βενιζέλου από τον Μεταξά το 1910, οι αμφιβολίες, οι ενδοιασμοί και η γνώμη του για τον πρωθυπουργό.

Η πρώτη αντίδραση του Ιωάννη Μεταξά στην πρόκληση, η οποία τον βρήκε απροετοίμαστο, είναι δυσπιστία, προβληματισμός και αγωνία για την επικείμενη συνάντηση με τον εκλεκτό άνθρωπο των επαναστατών του Στρατιωτικού Συνδέσμου, τους οποίους θεωρεί υπεύθυνους για τα δεινά που έχει υποστεί και για τους οποίους τρέφει αγεφύρωτο μίσος. Η προοπτική ανάθεσης αξιωματικού από τον Βενιζέλο, η ταχεία άνοδος του οποίου τον έχει αιφνιδιαστεί, του δημιουργεί απίστευτη αναστάτωση, καθώς αναρωτιέται για τα κίνητρα του πρωθυπουργού και αν η θέση που θα του προσφερόταν θα ήταν ανάλογη των προσόντων και των ικανοτήτων του. Καθώς ετοιμάζεται να τον συναντήσει, μύριες σκέψεις και συναυθίσματα κατακλύζουν το μυαλό του, συγκίνηση, ενθουσιασμός, θυμός και δυσπιστία, που αποτυπώνονται στις αντιφατικές και διυφάντες προτάσεις που καταγράφονται στο Ημερολόγιό του και μαρτυρούν την εσωτερική του αναστάτωση. «Θα εζήτην την θέσιν, της οποίας η εργασία θα μοι ανετίθητο. Ωστε θα κατήντα να μη εδεχόμεν. Διότι δεν ήτο δυνατόν να μοι εδίδετο τοιαύτη θέσις». Ψυχολογικές μεταπτώσεις που θα επαναλαμβάνονται καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας των δύο ανδρών. Μετά από συζήτηση με τη σύζυγο και μυστικοσύμβουλό του, ο Μεταξάς αποφασίζει ότι «Μόνον μία θέσις ήτο δι' εμέ δυνατή, εξ όσων πιθανός θα μου προσέφερον: η του υπασπιστού». Με «τοιαύτας σκέψεις» και αφού αλλάζει ενδυμασία οπτεύει στο ραντεβού του με τον Βενιζέλο κυριεμένος από ένα βαθύ αίσθημα δυσπιστίας. Ο Κρητικός πραγματιστής χωρίς ιδεοληψία-

ες και χωρίς να έχει κανέναν ουσιαστικό λόγο να διάκειται δυσμενώς απέναντι στον Μεταξά τον περιμένει μόνος του στο δωμάτιο του ξενοδοχείου. Στο Ημερολόγιό του ο Μεταξάς καταγράφει τον «περίπου» διάλογο μεταξύ των δύο ανδρών που αφορά την αξιοθρήνητη κατάσταση των ενόπλων δυνάμεων:

Βενιζέλος: Γνωρίζετε εις ποίαν αξιοθρήνητον κατάστασιν περιήλθομεν, ώστε να υπομένωμεν τας ταπεινωτικές προκλήσεις των Τούρκων, χωρίς να δυνάμεθα να αμυνώμεν της τιμής μας. Ενώ απόφασις να εργασθώ ανενδότηως εις τιν δημιουργίαν στρατού αρίστου και εις τιν εμπέδωσιν αυστηράς πειθαρχίας. Ζητώ τιν συνδρομήν σας εις το έργον μου τούτο. Διά τούτο σας προσφέρω τιν θέσιν του πρώτου μου υπασπιστού.

Μεταξάς: Θέλω πράξει ό,τι μου είναι δυνατόν εις το να σας συντρέξω εις ό,τι μου εζεθέσατε. Δέχομαι.

Η αποδοχή της θέσης του υπασπιστή και η απόφασή του να τον «συντρέξει» ικανοποίησε και πρέμωσε, σύμφωνα με τον Μεταξά, τον Βενιζέλο, ο οποίος βρισκόταν σε «εσωτερική ανησυχία» φοβούμενος τυχόν άρνηση του Μεταξά, καθώς, όπως είπε, «δεν εύρον εις όλους πρωθυμίας εις το να με συντρέξωσιν. [...] Είμαι πνυκασμένος του λοιπού να μη ερωτώ κανένα αν δέχεται ή όχι, αλλά να διατάσσω». Παράλληλα, του γνωστοποίησε ότι θα συνεργάζονταν με έναν άλλο αξιωματικό, τον Νίδερ, που είχε ήδη διοριστεί προσπαρχής του:

Βενιζέλος: Προσπαρχής θα είναι ο κ. Νίδερ. Ευρίσκεσθε εις καλώς σχέσεις μαζί του;

Μεταξάς: Βεβαίως, τον διαβεβαίωσα.

Βενιζέλος: Ωστε θα δύνασθε να συνεργασθήτε.

[...]

Στο σημείο αυτό, ο Μεταξάς αφιερώνει μία σελίδα στο Ημερολόγιό του καταγράφοντας την εντύπωση, αλλά κυρίως την εσωτερική πάλη, που του προξένησε η συνάντησή του με τον Βενιζέλο, η οποία του εξασφάλισε την πρόκληση που στη θέση που επιθυμούσε, θέση η οποία τον ικανοποίησε μιν, αλλά δεν τον ενθουσίασε. Η υπέρμετρη υπερφάνεια και η καχυποψία του του δημιουργούν ερωτήματα για την απόφασή του. («Ηθέλω να είχα τιν δύναμιν να αρνηθώ, και να μείνω απ' έξω, [...] να απαιτήσω τον κανονισμόν της εν τω στρατώ θέσεώς μου, ανάλογον προς τιν αξίαν μου. [...] Τι με έκαμε να φανώ διαλλακτικώτερος; Αδυναμία θελή-

↑ Το ελληνικό στρατηγείο στη διάρκεια της επεξεργασίας των όρων της Συνθήκης της Βουκουρεστίου που θα τερμάτιζε τον Β' Βαλκανικό Πόλεμο στις 28 Ιουλίου / 10 Αυγούστου 1913. Απεικονίζονται από αριστερά ο Βικτωρ Δούσμανης, βασιλιάς Κωνσταντίνος, Ελευθέριος Βενιζέλος, Ιωάννης Μεταξάς

σεως [...]; Δίμη επανόδου εις ισχύν, έστω και οπωσδήποτε;») Τις απαντήσεις δεν θα τις βρει («όσον και αν εξιχνίασα τιν συνειδησίμ μου»). Την ίδια ώρα έχει επίγνωση της δύσκολης θέσης στην οποία βρίσκονται οι οπαδοί της μοναρχίας με την εκλογή του Βενιζέλου («Και έπειτα βλέπω πλέον ό,τι πτητήθημ οριστικώς [...]») και αναγνωρίζοντας την αδυναμία του να αρνηθεί ή να επιβάλει τους όρους του δέχεται, την ανάγκην φιλοτιμίας ποιούμενος, τον έντιμο συμβιβασμό να συνδράμει «προς σωτηρίαν του Στρατού». Ωστόσο, η συνδρομή αυτή δεν επηρεάζει διόλου τις πεποιθήσεις του, στις οποίες παραμένει πιστός, και την απόλυτη αφοσίωσή του στη δυναστεία.

Η πρώτη αυτή εγγραφή στο Ημερολόγιό είναι άκρως εντυπωσιακή, καθώς δείχνει την πάλη που λαμβάνει χώρα στην ψυχή του Μεταξά. Μια πάλη ανάμεσα στο καθήκον του να φανεί τίμιος και χρήσιμος στον «παντοδύναμον Πρωθυπουργόν», που απροσδόκπτα του προσέφερε χείρα βοηθείας σε μια δύσκολη γι' αυτόν στιγμή, και στο συναίσθημά του, που του υπαγόρευε να φερθεί αδιάλλα-

κτα και να αρνηθεί την προσφορά από τον άνθρωπο του Συνδέσμου. Η πάλη του Μεταξά ανάμεσα στη λογική, που κατέληγε στη γόνιμη συνεργασία των δύο ανδρών, και το θυμικό του, που τον οδηγούσε σε αμφισβήτηση, δυσπιστία και αντιπάθεια προς τον πρωθυπουργό, ο οποίος τον εκτιμούσε και τον εμπιστευόταν, θα κυριαρχούσε στη ζωή του Ιωάννη Μεταξά, οδηγώντας άλλοτε σε παραγωγική και πολύτιμη συνεργασία και άλλοτε σε ρήξη με ολέθρια αποτελέσματα.

Στις 6 Οκτωβρίου 1910 ο Μεταξάς διορίζεται υπασπιστής και στρατιωτικός σύμβουλος του πρωθυπουργού Βενιζέλου, που του προέβλεπε καλύτερη εντύπωση από ό,τι περίμενε. «Δεν μου έκαμε όμως εντύπωση επιβλητικό άνθρωπος». Την επόμενη μέρα, γεμάτος καχυποψία για τα πραγματικά κίνητρα του Βενιζέλου, αλλά και εκνευρισμένος με τον εαυτό του για την απόφασή του να δεχτεί, αναλαμβάνει τα νέα του καθήκοντα στο Υπουργείο Στρατιωτικών κάνοντας την αυτοκριτική του: «Αβεβαιοίτης ολεθρία, εις τιν οποία κυριαινομια, από χίλια-δύο περιστατικά ωθούμενος, δούλος και όχι κύριος των περιστάσεων». Η ανησυχία και αγωνία του ότι υπέκυψε στις αξιώσεις του Βενιζέλου («Τι κακά έκαμα να δεχθώ») εντείνεται, καθώς πληροφορείται ότι ο Δούσμανης, παρά τις υποσχέσεις που είχε λάβει από τον πρωθυπουργό, δεν προέκλιθη ακόμα να αναλάβει θέση. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τον Δούσμανη, ο Βενιζέλος συναντήθηκε μαζί του τον Φεβρουάριο του 1910 και τον συμβούλεψτηκε για τιν κατάσταση του στρατού. Όταν ο Βενιζέλος κλήθηκε από τον βασιλιά Γεώργιο να σχηματίσει κυβέρνηση, ο Δούσμανης συνάντησε εκ νέου τον μέλλοντα πρωθυπουργό, ο οποίος του ζήτησε να δεχτεί να συνεργαστεί μαζί με τους εργαζόμενους Στρατιωτικών μαζί με τους εργαζόμενους με αυτόν αξιωματικούς στην κυβέρνηση Θεοτόκη. Σε συνάντησή του με τον βασιλιά, ο Βενιζέλος, ερωτηθείς «τι σκέπτεται να κάμη διά στρατόν», εκείνος απάντησε «Θα πάρω τον Δούσμαν...». Ωστόσο, ο Βενιζέλος δεν κάλεσε τον Δούσμανη αλλά τον Μεταξά, γεγονός που έφερε τον υπασπιστή του σε δύσκολη θέση και του δημιούργησε μεγάλη ψυχική αναστάτωση, ενδεχομένως και εννοετός, καθώς έτρεφε μεγάλη εκτίμηση («ικανότατος άνθρωπος, και μεγίστην χρησιμότητος») και υποχρέωση προς τον Δούσμανη, ο οποίος ήταν ο προϊστάμενός του και ο προστάτης του στο Επτελείο του διαδόχου. Το γεγονός της μη πρόκληψης του Δούσμανη ενόχωσε, σύμφωνα με τιν εγγραφή στο Ημερολόγιό του, τιν άποψη του ότι ο Βενιζέλος παρέμενε ένα αδύναμο όργανο των αξιωματικών της επανάστασης.

ΜΑΡΙΑ ΠΕΤΡΑΚΗ
Μεταξάς - Βενιζέλος.
Μια παράδοση σχέσης
Εκδόσεις Πατάκη, 2024, σελ. 304, τιμή 15,50 ευρώ

Το βιβλίο θα κυκλοφορήσει μέσα στον Οκτώβριο.

B Η πάλη του Μεταξά ανάμεσα στη λογική, που κατέληγε στη γόνιμη συνεργασία των δύο ανδρών, και το θυμικό του, που τον οδηγούσε σε αμφισβήτηση, δυσπιστία και αντιπάθεια προς τον πρωθυπουργό, ο οποίος τον εκτιμούσε και τον εμπιστευόταν, θα κυριαρχούσε στη ζωή του